

батько, любов, спокій, шарм, тепло, воїн, логіка, авторитет, доблесть, думка та інші.

Отже, це дослідження показало наскільки широке поняття концепт, які гнучкі його межі, якщо вони, звичайно, взагалі існують, і воно вказало нам на можливість значеннєвого збагачення словникового складу мови шляхом оживлення усталених значень.

Список літератури

1. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Ред. О. С. Мельничук та ін. — К.: Наук. думка, 1983. — Т. 6: У — Я / Уклад.: Г. П. Півторак та ін. — 2012. — 568 с.
2. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : науч. изд. / под ред. И. А. Стернина. — Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2001. — С. 58 – 65.
3. Терехова Д. І. Типологія вербальних асоціацій у вільному асоціативному експерименті / Наукові записки. — Випуск XXVI — Серія: Філологічні науки (Мовознавство). — Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. — С. 230-240.

Мар'яна Ідзьо

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України

АЛЮЗІЯ ЯК ЗАСІБ ЕКСПРЕСИВНОГО ЕФЕКТУ В ТЕКСТАХ ПОЛЬСЬКИХ ЗМІ

Інтертекстуальність є своєрідним діалогом між текстами, між поколіннями та між культурами [2, с. 20]. Унаслідок використання відомого, створеного раніше тексту для побудови нового виникає алюзія. У газетній та журнальній публікації основною функцією алюзії є експресивна, а додатковими – емотивна, оцінювальна, естетична [1, с. 11].

Метою пропонованого дослідження є опис функціонування алюзій у текстах ЗМІ як засобів створення експресивного ефекту. Алюзія – це «різновид натяку, який є посиленням через відповідний знак (що може належати до будь-якої семіотичної системи) на певний культурний денотат» [1, с. 6]. Експресивний

ефект полягає в наданні конкретному мовному знаку додаткового смислового навантаження [4, с. 127], поглибленні опозиції мовного знаку в відношенні до інших знаків, проявляє себе як увиразнення знаку на лінії адресанта – адресата [4, с. 131]. Експресивність алюзій породжується завдяки інтеграції різностильових елементів (найчастіше, коли в медійний текст вводяться елементи з художніх творів) та поєднанням двох значень (інтеграція значення вислову в прототексті (текст-джерело алюзії) та в інтертексті (текст, у якому вжито алюзію), при цьому спільне значення виступає увиразнено.

За структурою розрізняються алюзії, оформлені як текстовий фрагмент або як комплексна структура, що поєднує текстовий фрагмент та ілюстрацію.

Як засвідчує аналіз, у медійних текстах використовуються інтертекстуальні алюзії (натяки на прозові й поетичні художні твори тощо) та інтермедіальні (натяки на твори популярної культури).

Літературні алюзії. Джерелом експресивності під час використання літературних алюзій, на нашу думку, може бути гама асоціацій з ідейним тлом та проблематикою прототексту. Відтак активізується план змісту фрагмента літературного твору з конденсованим у ньому ідейним тлом цілого твору й план змісту медійного тексту. Нові компоненти в цитатах з творів є джерелом нової інформації, тому формується відношення *відоме – нове*: *Odprawa posłów strasburskich* [Przegląd 2003, nr 38, s. 75] пор. «Odprawa posłów greckich» (Я. Кохановський) – інформація про перші вибори польських представників у Європейському парламенті. Ад'єктив *strasburski* мотивується назвою м. Страсбург як офіційною резиденцією Парламенту. *Rządu zajazd na media* [<http://dorzeczy.pl> Do rzeczy 22.07.2014] пор. «Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie» (А. Міцкевич). Використовуючи алюзію, автор таким способом описує інформацію про вплив влади на ЗМІ. «Jeden Kaczor w polu wiał... Drugi kaczor w sadzie grał» [Polityka 2006, nr 20, s. 115] пор. «Jeden wiatr w polu wiał, / drugi wiatr – w sadzie grał» (Ю. Тувім). При цьому лексема *kaczor* актуалізує внутрішню форму прізвища політиків Я. Качинського та Л. Качинського. *Rozdziobią nas sieci dyskontów* [wSieci 2015, nr 5(114), s. 88] пор. «Rozdziobią nas

kruki, wrony» (С. Жеромський). Комічним ефектом наділений заголовок *Jedzmy banany tak szybko odchodzą* [Wprost 2008, nr 30, s. 52], що відсилає до вірша Я. Твардовського «Śpieszmy się kochać ludzi tak szybko odchodzą».

Музичні алюзії. Особливо інтенсифікованого ефекту зазнає інформація, що побудована за зразком музичного твору. У базі знань читача під час прочитання активізується інформація не тільки вербального характеру, але й позавербального – мелодія, ритм: фрагмент: *Piękna nasza Polska cała, od Bałtyku aż do Tatr. No, może nawet bardziej od Bałtyku, bo Tatry jakoś tak chwilowo bardziej wygaszone* [wSieci 2004, nr 27, s. 88] є стилізацією на патріотичну пісню «Piękna nasza Polska cała, / Piękna, żyzna i wspaniała». Цитата *Na premiera z POpielnika narracyjka mruga: chodź, opowiem ci bajeczkę, bajka będzie długa. Była sobie raz Platforma, miała same hasła, a w tych hasłach puste słowa, cyt... Narracja zgasła?* [wSieci 2014, nr 9(65), s. 48] відсилає читача до дитячої колискової: «Z popielnika na Wojtusia / Iskiereczka mruga, / Chodź, opowiem ci bajeczkę, / Bajka będzie długa. / Była sobie Baba-Jaga, / Miała chatkę z masła, / A w tej chatce same dziwy, / pst, iskierka zgasła».

Значною експресивною напругою наділений гімн Республіки Польща «Мазурек Домбровського». Алюзії на гімн виконують функцію актуалізаторів уваги як нестандартні «вкраплення» в тексті та досить часто формуються у вигляді синтаксичної моделі з точки *X* до Польщі за зразком цитати «z ziemi włoskiej do Polski»: *Dlaczego ten antymasonizm przywędrował «z ziemi włoskiej do Polski»?* [Przegląd 2012, nr 19, s. 41]; *Z CELI obcej do Polski* [Przekrój 2006, nr 31, s. 18] – стаття про проблеми перевезення польських в'язнів до Польщі з інших країн; *Z ziemi irackiej do Polski* [Przegląd 2005, nr 5, s. 24] – інформація про іммігрантів з Іраку.

Кінематографічні алюзії. Натяки на фільми сприяють виникненню візуальних картинок в уяві читача, епізодів з цих фільмів: *Ministra z tatuażem* [wSieci 2013, nr 49(53), s. 9] – про призначення Е. Беньковської на посаду віцепрем'єра ради міністрів Польщі порівнюється з детективним трилером «Dziewczyna z tatuażem» (укр. «Дівчина з тату дракона»). При цьому текст

доповнений ілюстрацією з зображенням відомих політиків (Е. Беньковської та Д. Туска) на зразок ілюстрації до названого фільму. *Łęch Wałęsa. Człowiek z komedii* [wSieci 2013, nr 35 (39), s. 36] пор. «Wałęsa. Człowiek z nadziei» (фільм А. Вайди). *Podobno Macierewicz zlecił już przetłumaczenie dokumentu na rosyjski. Leci to jakoś tak: «Nu, Donek, pogodi!»* [wSiecie 2014, nr 8(64), s. 7] – видозмінена фраза вовка «Nu, Zając, pogodi» із мультиплікаційного фільму використана тут як засіб гумору.

Рекламні алюзії. Рекламні алюзії належать до виду інтермедіальних: *Małysz doda ci skrzydeł: Ile można zarobić na latającym Polaku?* [Przegląd 2001, nr 52, s. 29] – використано натяк на рекламу напою «Ред Булл»: *Red Bull doda ci krzydeł* (укр. «Ред Булл надає крила»).

Наведені вище міркування дають змогу стверджувати, що алюзія в тексті ЗМІ виражає авторське ставлення до позначуваної ситуації через сітку асоціативних відношень, які вона (алюзія) викликає внаслідок відсилання до протексту; алюзії в тексті ЗМІ відіграють роль показника гумористичного, іронічного, комічного ефекту.

Список літератури

1. Тютенко А. А. Структура і функції алюзії в пресі Німеччини, Австрії та Швейцарії: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02. 04. / А. А. Тютенко. – Х., 2000. – 20 с.
2. Gajda S. Intertekstualność a współczesna lingwistyka / S. Gajda // Intertekstualność we współczesnej komunikacji językowej / Red. J. Mazura, A. Małyska, K. Sobstyl. – Lublin, 2010. – S. 13–23.
3. Grochala B. Intertekstualność w nagłówkach «Gazety Wyborczej» / B. Grochala // Tekst w mediach / pod red. K. Michalewskiego. – Łódź, 2002. – S. 222–229.
4. Skubalanka T. O ekspresywności języka / T. Skubalanka // «Annales» UMCS. – Vol 27, 8. – Lublin, 1972. – S. 123–135.